

Το στοίχημα της «Αντιγόνης»

> Παιζόταν στο επίπεδο των πρωταγωνιστών

ΤΗΣ ΝΟΝΑΣ ΜΟΛΕΣΚΗ

Σκηνοθεσία/Φωτισμοί: Αντρέας Χριστοδουλίδης. Σκηνικά/Κοστούμια: Μαρία Χατζηκλεάνθους. Μουσική: Δημήτρης Ζαχαρίου. Βοηθός Σκηνοθέτη: Μύρια Ιωάννου. Παίζουν: Κωνσταντίνος Αλκιβιάδης, Μαργαρίτα Ζαχαρίου, Νικόλας Κουρουμτζής, Βαρβάρα Λάρμου, Σωτήρης Μεστάνας, Μανώλης Μιχαηλίδης, Έρικα Μπεγέτη, Μαρία Φιλίππου.

Η συζήτηση για την 100ή παραγωγή του Θεάτρου Ένα ξεκινάει πολύ πριν από την παρακολούθηση της παράστασης. Αρχαία τραγωδία δωματίου; Τελετουργικό θέατρο σε κλειστό χώρο; Τι θα γίνει με τα χορικά; Θα περιοριστεί ο Σοφοκλής σε μια παράσταση ψυχολογικού θεάτρου; Σαφώς ο Αντρέας Χριστοδουλίδης είχε υπόψη όλα αυτά τα προκαταβολικά αντιδραστικά ερωτήματα πριν να προχωρήσει στο ανέβασμα του έργου. Σπεύδω να διευκρινίσω ότι κανένα απ' αυτά δεν είναι δικό μου, με την έννοια της αμφισβήτησης της δυνατότητας ανεβάσματος αρχαίου δράματος σε κλειστή θεατρική αίθουσα ή του δικαϊώματος του δημιουργού να ασχοληθεί εις βάθος με κάποια από τις πτυχές ενός τόσο πολύπτυχου πολιτιστικού φαινομένου όπως ένα σοφόκλειό κείμενο. Προερχόμενη από μη ελληνικό θεατρικό χώρο υπενθυμίζω ότι στις χώρες με μακρά παράδοση παραγώντων του αρχαίου δράματος οι παραστάσεις γίνονται σε κλειστές αίθουσες, σε μικρές σκηνές και με ερμηνευτικές προσεγγίσεις που αλλάζουν από δεκαετία σε δεκαετία, σύμφωνα με τις ιδεολογικές και αισθητικές αντιλήψεις των εκάστοτε παραληπτών του μηνύματος του Αρχαίου Αποστολέα.

Πριν να εγκαταλείψουμε αυτό το αυτοσχέδιο θεωρητικό επίπεδο της συζήτησης, ας δούμε το πιο επίμαχο θέμα, εκείνο της αντιμετώπισης του αρχαίου δράματος ως ψυχολογικού θεάτρου. Πιστεύω ότι είναι ταμπού για ένα εκπρόσωπο του ελληνόφωνου θεατρικού χώρου να δηλώσει ότι έχει τέτοιες προθέσεις, ακόμα κι αν σκοπεύει να το κάνει. Κι όμως το αληθινό θράσος είναι να δηλώσεις και να εννοείς ότι μπορείς να αποδώσεις σε μια σύγχρονη (αλλά και αρχαία, φαντάζομαι) παράσταση όλο τον πλούτο μιας τραγωδίας του Σοφοκλή. Θράσος είναι να πιστεύεις ότι η παράσταση σου θα χωρέσει το θρησκευτικό περιεχόμενο, το φιλοσοφικό βάθος, το πολιτικό υπόβαθρο, την υπαρξια-

κή αγωνία, το μαγευτικό λυρισμό, την καταπληκτική αρχιτεκτονική της δομής, τη λεπτομερέστατη ψυχογραφία των προσώπων.

Το να επικεντρωθεί ο σκηνοθέτης (και ακολουθώντας τον ο σκηνογράφος, ο μουσικός, ο κινησιολόγος, ο θίασος) πάνω σε κάποια από τα επίπεδα, είναι αναπόφευκτο και δεν μπορεί να θεωρηθεί περιοριστικό. Ο χώρος του Θεάτρου Ένα κατευθύνει την παράσταση στο ψυχολογικό επίπεδο, το σκηνικό κάδρο τοποθετεί τις φιγούρες των πρωταγωνιστών στο κέντρο της προσοχής μας, η «κάμερα» του σκηνοθέτη ζουμάρει στα πρόσωπά τους. Το πλάτος που φεύγει πρέπει να αντικατασταθεί με το βάθος, και το βάθος δεν μπορεί παρά να είναι πρωτίστως ψυχολογικό. Πιστεύω πως ο Αντρέας Χριστοδουλίδης διατηρεί κάποια αποστασιοποιητικά στοιχεία, όπως τις μάσκες του χορού, περισσότερο ως άλλοθι, ως υποχρέωση προς την τελετουργική πτυχή του έργου. Αλλά τα λιγοστά μασκοφορεμένα άτομα δεν ήταν σε θέση να προσδώσουν στο θέαμα τελετουργικό χαρακτήρα, ούτε να αποτελέσουν το συλλογικό πρόσωπο του Χορού, να ανεβάσουν τη λυρική στάση ή να εκφράσουν το δέος μπροστά στα πάθη και τα παθήματα των πρωταγωνιστών. Τα χορικά είναι τα αδυ-

ναμα μέρη της παράστασης. (Θα ήθελα σε μια παρένθεση να θυμηθώ την καταπληκτική «Αντιγόνη» του θεάτρου από το Ισραήλ στο προπέρσινο Φεστιβάλ του Αρχαίου Δράματος, όπου ο χορός αποτελείτο από τέσσερις βετεράνους ηθοποιούς που παρίσταναν τέσσερις παλαιμάχους Θηβαίους με τα παράσημα, τα μπαστούνια, τη σοφία, την πείρα τους, τον καθένα με την προσωπική διαφο-

ρετική φωνή και πρόσωπο, χωρίς ενοχές προς το τυπικό της τραγωδίας).

Το στοίχημα της παράστασης παιζόταν στο επίπεδο των πρωταγωνιστών. Ο σκηνοθέτης είχε τη διανομή, αυτό πρέπει να έπαιξε αποφασιστικό ρόλο στην απόφασή του να ανεβάσει την τραγωδία. Είχε τη Μαργαρίτα Ζαχαρίου. Εμφάνιση, φωνή, υποκριτική γενναιότητα, σύγχρονη μανιέρα, η Μαργαρίτα Ζαχαρίου φαίνεται να υπήρξε η κύρια αιτία, αλλά και η δικαίωση της «Αντιγόνης» του Αντρέα Χριστοδουλίδη. Και είναι άδικο να πούμε ότι η ηθοποιός απλώς «έμοιαζε» ή «έκανε» για το ρόλο, επειδή ξεκινώντας σαν μια μικρή χάρτινη βαρούλα από τα χέρια του σκηνοθέτη την πορεία της στο χείμαρρο του κειμένου, αντεπεξήλθε, άντεξε, έφτασε σε ολοκλήρωση. Το κάθετο σκηνικό της Μαρίας Χατζηκλεάνθους με τη μικρή Αντιγόνη να πραγματοποιεί την

προκαθορισμένη από τη Μοίρα, αλλά και ελεύθερα επιλεγμένη κάθοδο προς το θάνατο, είναι η εικόνα που γεννήθηκε ως σκηνοθετικό όραμα και που τελικά έγινε η ταυτότητα της παράστασης.

Η πορεία του Μανώλη Μιχαηλίδη στην παράσταση είναι διαφορετική. Αν η Αντιγόνη της Ζαχαρίου «προϋπήρχε» της παράστασης ως μορφή, ο Κρέων ... δεν σχηματοποιήθηκε ακόμα στην πρώτη του εμφάνιση. Δεν μπορούσαμε να μαντέψουμε αν μια γνωστή και συνηθισμένη, στα τόσα χρόνια της συμβίωσης ημών των θεατών με τον ηθοποιό, μορφή θα εξελικτεί σε αλαζόνα τύραννο ή αυστηρό φύλακα των θεσμών (απλουστεύω, βέβαια). Αλλά και εδώ ο σκηνοθέτης φαίνεται να ωθούσε τον ηθοποιό να αφεθεί στο λόγο, να φτιάξει τον εαυτό του από το κείμενο σταδιακά. Ως αποτέλεσμα ο Κρέων δεν είναι απλουστευμένος, δεν είναι υπερβολικά τονισμένος, και τελικά αποκάμει το ψυχολογικό βάθος που δεν έπαψε ποτέ να είναι το αληθινό ζητούμενο της παράστασης.

Αυτό αναζητούν, ο καθένας από τη θέση του, και ο Νικόλας Κουρουμτζής ως Αίμων, ο Σωτήρης Μεστάνας ως Άγγελος, η Μαρία Φιλίππου ως Ισμήνη, φτιάχνοντας επίσης τους ρόλους τους από το σοφόκλειο λόγο και προσθέτοντας ποιότητα στο θέαμα. Η μορφή του Τειρεσία (Έρικα Μπεγέτη) φαίνεται εισαγόμενη από μια άλλη παράσταση. Η διαφορετικότητα του ρόλου δε δικαιολογεί την τόσο έντονη και απότομη στυλιστική διαφοροποίηση του σκηνοθετικού και υποκριτικού τρόπου.

Η Μαργαρίτα Ζαχαρίου φαίνεται να υπήρξε η κύρια αιτία, αλλά και η δικαίωση της «Αντιγόνης» του Αντρέα Χριστοδουλίδη